

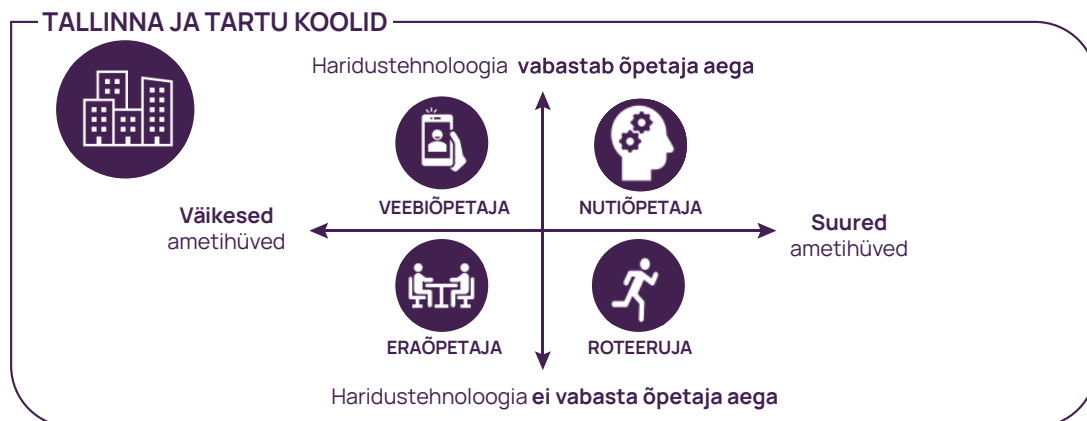
Õpetajate järelkasvu tulevik: Tallinna ja Tartu koolide õpetajad aastal 2040

Üle Eesti tegutsevad koolid väga erinevates tingimustes ning nende edasist arengut määravad võtmetegurid on samuti mõnevõrra erinevad. Õpetajate järelkasvu tulevikku vaagides eristamegi seetõttu kolme eri koolitüüpi: Tallinna ja Tartu koolid, teised linnakoolid ja maakoolid. Käesolev lühiport esitab tulevikustsenaariumid Tallinna ja Tartu koolides töötavate õpetajate jaoks aastal 2040.

Stsenaariumide loomisel on keskne küsimus „mis siis, kui ...?“. See tähendab mõtlemist alternatiivsetele võimalikele tulevikuaengutele. Stsenaariumid ei ole lahendused praegustele probleemidele. Nad on tulevikunarratiivid, eesmärgiga mõista, mis saab siis, kui üks või teine trend süveneb. Kui mõni stsenaarium tundub lugejale ehmatav, koguni vastumeelne, siis tasub mõelda, kuidas seda stsenaariumit kaasatoovate trendide (nt koolivõrgu ebaefektiivsus või õpetajate ülekoormus) süvenemist vältida.

Tallinna ja Tartu ning nende lähipiirkonna koolide edasise olukorra seisukohast on keskne see, kui kiiresti ja kui suures ulatuses õnnestub haridustehnoloogia abil normaliseerida õpetajate töökoormust, mis praegu on ülemäära kõrge. Teine keskne tegur on õpetaja ametihüvede konkurentsivõime kohalikul tööturul, kus muid atraktiivseid töövõimalusi on Eesti teiste linnade ja piirkondadega võrreldes enim.

Nimetatud kahe võtmeteguri edasiste võimalike arengute kombineerimisel tekkivaid stsenaariumeid esitab joonis 1.

Joonis 1. Tallinna ja Tartu koolide õpetajate järelkasvu tulevikustsenaariumid
Allikas: Arenguseire Keskus 2023

NUTIÕPETAJA: õpetajaskonna moodustavad nutikalt tehnoloogias navigeerivad õpetajad

Eesti on haridustehnoloogias liider – riiklikult on vastu võetud haridustehnoloogia strateegia, mille järgimine on kindlustanud Eestile tugeva positsiooni haridustehnoloogia kasutuselevõtus ja ekspordis. Maailmapanga haridustehnoloogia rakendamise pingereas ehk ETRI indeksis oleme tipus ja teistele eeskujuks. Õpetajate nappusest aastal 2040 ei räägita, sest hea haridus ei ole enam sõltuv ligipääsust füüsilistele õpetajatele.

Adaptiivsed ehk õpilase arengutasemele kohanduvad nutiõpikud, virtuaalreaalsus, liitreaalsus, hologrammõpetajad, hariduslikud äpid ja mängud, *chatbot*-stiilis õpiabi mentorid ning lugematu arv õpilaste vaimset ja füüsilist heaolu kaardistavaid äppe on koolides rakenduse leidnud. Rutiinsed ülesanded on automatiseeritud ja õpetaja fookuses on sotsiaalsete oskustega seonduv, juhendades ja nõustades õpilasi. Samas ei ole põhjust paanikaks, et lapsed veedavad kooliaastad vaid ekraani ees – tänu tehnoloogiale on õpetajatel just rohkem aega lastega tegeleda, nende sotsiaalseid oskusi arendada. Lihtsalt maailm ja info omandamise muustrid on muutunud. Nutipõlvkonna õpilased on tehnoloogiasse sündinud lapsed ja koolide õpikeskkond on üles ehitatud uuele põlvkonnale mõeldes. Pigem oleme kaks sammu oma ajast ees, sest Eesti oma väiksusega saab erinevalt

suurriikidest eelise uusi lahendusi ka kohe koolisüsteemis testida.

Nutiõpetaja oskused ongi enim seotud erivajadustega hakkama saamise ja lapse psüühika mõistmisega ning tehnoloogia on siin õpetajale igapäevane abimees. Ka õpetajakoolitus ning täiendõpe tegeleb eeskätt lapse psüühikaga ja erivajadustega toimetulekuga, ent suur roll on ka tehnoloogiaalaste pädevuste arendamisel.

Õpetajaamet on riiklikult väärtustatud: Tallinna ja Tartu koolide klasside suurused on suudetud seadusega kooskõlla viia – aastal 2040 ei seisa enam ükski õpetaja 38 õpilase ees ning kooli söögivahetund ei tähenda enam traktoripõrina tugevusega mürafoonis lõunastamist. Teiseks, riiklikult on õpetaja töötasu alampiir juba ammu 120% Eesti keskmisest palgast ning õpetaja töönaeral on nüüd tõepeolest kuni 35-tunnine. Ent sellest kõigest veel olulisem on õpetajatele riigi poolt kindlustunde tagamine oma kodu soetamisel. Sarnaselt suurperedega on ka õpetajatele tagatud 5% sissemaksuga kodulaen ja laenule riiklik garantii, juhul kui ta teatud aastad koolis töötab. Aastal 2040 ei keerle enam vaidlused õpetaja töötasu ümber, sest õpetajaametile on loodud kaasnevad lisahüved, mis muudavad õpetajaameti konkurentsivõimeliseks isegi Tallinnas ja Tartus.

ROTEERUJA: õpetajaskonna moodustavad lühiajaliselt töötavad ja üleostmise ootel õpetajad

Riik ei ole suutnud tagada koolidele haridustehnoloogilist tuge ja õpetajad vaevlevad jätkuvalt ülekoormuse ja läbipõlemise käes. Eesti on haridustehnoloogias teiste riikide seas mahajääja. Üks-kaks aastat ja noored õpetajad on koolist

lahkunud. Ja mitte ainult noored, ka kogunud õpetajad! Õpetamine on õpetajale järjest suurem väljakutse, sest uue põlvkonna lapsed on kordades tehnoloogiakesksemad kui kooli aegunud õpikeskkond võimaldab. Õpilaste info oman-

damise ja õppimise mustrid ei sobitu enam kooli – nad õpivad kordades enam iseseisvalt, kooliväliselt ning üle veebi.

Linnastumine kasvab ja sellega koos ka koolid. Uute koolide loomise asemel püütakse klasside suurst kasvatada. Õpilaste arv klassis gümnaasiumiastmel on paljudes suurkoolides juba üle 40. Koolis käivad vahetustega nii esimese klassi juntsud kui ka gümnasistid. Suured koolid ja suured klassid koos kaasava haridusega toovad õpetajatele väga palju lisatööd, mida suuresti tehaksegi käsitsi. Alates tundide ettevalmistamisest kuni hariduslike erivajadustega lastele personaliseeritud õppematerjalide loomiseni. Jõukamad koolid, näiteks erakoolid ja riigigümnaasiumid, suudavad õpetajaid töötasuga endi juurde meelitada, ent see efekt on lühiajaline. Kuniks teine kool õpetaja taas üle ostab! Tallinna ja Tartu koolides on kasutusel väga tugev üleostmise strateegia, sest õpetajate nappus on oma tipu saavutanud.

Tallinna ja Tartu koolid kaotavad üha enam oma õpetajaid linnalähedastele koolidele, kus on väiksemad klassid ja ka õpetaja töökoormus madalam. Õpetajad eelistavad kõrgemale töötasule paremat töökultuuri ja mis peamine – rahu-likumat igapäevast töökeskkonda.

Riik panustab küll õpetajate palga järjepidevale tõstmisele, ent isegi Eesti keskmisest oluliselt

kõrgem töötasu ei kompenseeri läbipõletavaid töötingimusi. Mõnetist huvi ameti vastu lisaks palgale on tekitanud ka riiklikud ametihüved – näiteks soodsama sissemaksuga kodulaen. See meelitab inimesi õpetajaametisse, ent seda vaid lühiajaliselt. Aastaks ehk paariks, et saaks oma kodu kätte. Õpetajaamet on pigem lühiajaline rahateenimise viis, mitte kutse kogu eluks. Õpetaja on roteeruja!

Riik panustab iga aasta õpetajakoolitusse järjest suuremaid summasid. Järjest enam õpetajaid ka lõpetab õpetajakoolituse, ent kooli nad ei jõua. Kui ka jõuavad, siis ei püsi. Kvalifitseeritud õpetajate osakaal Eestis järjest langeb, sest koolid on sundseisus – õpetajaks võetakse see, kes vähegi soovi avaldab. Kuna tehnoloogiliselt puuduvad ühtsed ja õppijale adapteeruvad õppematerjalid ning puudu on ka õpihaldussüsteemidest, siis on õpetaja jätkuvalt peamine aine sisu looja. Seega, õpetajakoolitus on kitsalt aineteadmiste fookusega. Paraku ei jõua õpetajad klassi ette astudes aineteadmiste edastamiseni, võhm ja suur osa ajast läheb tunnidistsipliini tagamisele.

Eesti on defineerinud õpetajate järelkasvu vaid füüsiliste õpetajate tagamise kaudu ja see veab Eesti haridust järjest allapoole. PISA tulemustes on Eesti viimaste riikide seas.

ERAÕPETAJA: õpetaja tegeliku töö teevad ära eraõpetajad, tugev hariduslõhe sissetulekute alusel

Õpetajate ülekoormuse leevendamine tehnoloogia abil ei ole õnnestunud. Linnastumise levik kasvatab Tallinnas ja Tartus nii koolide kui ka klasside suurus. Konteinerklassid ning kahes vahe- tuses õpe on uus normaalsus. Seega, Tallinna ja Tartu õpetajaid saadab endiselt väga suur ülekoormus ja ametist lahkumise määr. Haridus-

like erivajadustega laste arvu kasv ning tugispetsialistide nappus süvendavad probleemi veelgi.

Õpetajad liiguvad paremate töötingimuste ja töökultuuri otsinguil sageli erakoolidesse. Erakoolid on munitsipaal- ja riigikoolidest paremas seisus, kuna teadlikult hoitakse klasside

õpilaste arv väiksem ning tänu tugevale vastuvõtusõelale on õpilaste taust ka sarnasem. Seetõttu on õpetajate ametis püsimise määr erakoolides parem kui mujal. Nii Tallinnas kui ka Tartus erakoolide arv kasvab, ent see loob Eestis ka tugeva hariduslõhe – parim haridus ja ligipääs parimatele õpetajatele on vaid nendel lastel, kelle vanemad on rikkamad. Eestis on jõudsalt tekkimas ka alternatiivne õpetajate tööturg – eraõpetajate turg. Kuna järjest enam kukuvad lapsed riigieksamitel läbi, siis on nõudlus eraõpetajate järele väga suur. Arvestatav osa õpetajaid liigub koolist ära ja teenib raha pigem eraturul, kus tunnihind võib ületada juba tavakooli õpetaja päevatasu. Endised head matemaatikaõpetajad

on nüüd ettevõtjad eraturul. Eraõpetajana tuleb korraga õpetada vaid ühte, mitte 30 õpilast. Lisaks kaovad ka tunnidistsipliini seadmise küsimused.

Eraõpetaja stsenaariumi näol on tegemist baasstsenaariumiga ehk Eesti praeguste olude lineaarse pikendusega. Vastates küsimusele, mis saab siis, kui praegune olukord järjest süveneb – olulist tehnoloogilist edasiminekut aset ei leia ning õpetajate järelkasvu loomisel loodame peaausjalikult töötasu tõusule, mis samas Tallinnas ja Tartus ei suuda siiski muu tööturuga konkureerida.

VEEBIÕPETAJA: õpetajaskonna moodustavad peamiselt veebiõpetajad, eriti gümnaasiumiastmel

Veebiõpetajate stsenaariumis on riik rohkelt investeerinud haridustehnoloogiasse ja see on taganud õppematerjalide olemasolu, kaasaegse tehnoloogilise õpikeskkonna ning haridusele ligipääsu üle Eesti. 16 000 õpetaja asemel on Eestis vaid 6000 õpetajat ja need on suuresti virtuaalõpetajad. Õpetajaametile on konkurss, sest amet on väärtustatud ja väga kõrgelt tasustatud. Osades ainetes ei ole enam üldse õpetajaid – keeleõppe tarbeks on koolidele soetatud keeleõppeprogrammid ning lapsed saavad ise valida, milliseid keeli soovivad õppida.

Virtuaalõpetaja tööandja ei pruugi olla enam konkreetne kool, vaid õpetajate ühendus või KOV. Õpetajad töötavad justkui koolide üleselt. Virtuaalõpetaja, olles ühes koolis õpilaste ees, kaasab sinna virtuaalplatvormide abil lisaks veel lapsi mujalt koolidestki. Eriti hinnas ja konkurentsivõimelised on muidugi need koolid, kel on õnne sellist virtuaalõpetajat ka füüsiliselt ära kodustada (ehk päris õpetajat kohata), nii

et virtuaaltunnid antakse just nende koolist. Lapsevanemad konkureerivad, et saada oma laps füüsilise õpetajaga kooli. Füüsilised õpetajad koonduvad rikkama piirkonna koolidesse, sinna, kus pakutakse suuremaid hüvesid.

Kuna riiklikul tasemel kulub suurim osa haridusrahast tehnoloogilise taristu ning hoonete haldamisele, on munitsipaalkoolid oma õppe suuresti virtuaalõppele ja asünkroonsele õppele viinud. Virtuaalõpetaja stsenaariumi edukus põhineb koolidevahelisel koostööl. Alates tunniplaanide ühildamisest kuni virtuaalõpetajate jagamiseni. Virtuaalõppe määr sõltub ka õppeastmetest – esimestel astmetel on suurem füüsiliste õpetajate osakaal, ent gümnaasiumiastmel on Eestis üha enam levimas ka e-gümnaasiumid. Samas, hariduslike erivajaduste kontekstis võimaldab väga heade virtuaalõpetajate ja digiõppematerjalide olemasolu ligipääsu haridusele ka nendele lastele, kelle erivajadused ei soosi suuremas kollektiivis õppimist.

Arvestades tehnoloogilisi arenguid, on aastal 2040 tavaline see, et Viimsi koolis õpetav õpetaja on hologrammina samaaegselt kuvatav seitsmesse erinevasse kooli. Adaptiivsed õpikeskkonnad teevad õpetaja eest suure töö ise ära; seega ülekoormuse käes õpetajad enam ei vaevle. Väga suur nõudlus asünkroonse õppe järele on taganud lastele väga head eestikeelsed digiõppematerjalid. Lapsed saavad virtuaalreaalsuse ja liitreaalsuse lahenduste abil tuua klassiruumi lausa oma magamistuppa. Riik-

likud õppekavad on asendunud rätsepõppekavadega ning õppimisvõimaluste valik on muljetavaldav.

Füüsilistel koolidel on pigem sotsiaalsete oskuste, sh kaasamise õpetamise funktsioon. Kool on peamiselt lastehoiu koht, kus raskeima töö teevad ära mitte õpetajad, vaid abiõpetajad. Õpetajakoolituse kese on laiapõhiste oskuste omandamine, kus kõige olulisem on virtuaalõppe vilumuse treenimine.

